

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תש"כ

(הנחה בלתי מוגה)

והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד¹, ואיתא בזהר² על פסוק זה, בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר כו' ובגין דעתידין למטעם מאילנא דחיי כו' יפקון בי מן גלותא ברחמים³ [וכן איתא באגה"ק של הבעש"ט⁴, ששאל את מלך המשיח אימתי קא אתי מר, וענה לו, לכשיפוצו מעינותיך חוצה]. ועפ"ז קאי הפסוק והמשכילים גו' על הזמן דעקבתא דמשיחא קודם ביאת המשיח. אמנם במדרש רבה⁵ ע"פ⁶ החודש הזה לכם איתא, משל למלך שקדש אשה וכתב לה מתנות מועטות כיון שבא לקחתה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך העולם הזה אירוסין היו כו', ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד כו', אבל לימות המשיח יהיו נישואין כו', באותה שעה מוסר להם את הכל, שנאמר והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ומזה מובן, שפסוק זה קאי על הזמן שלאחרי ביאת המשיח. ונמצא שבפסוק זה יש מדרשות חלוקות. אמנם, ע"פ הכלל הידוע⁷ שלא שייך מחלוקת במציאות, מובן, שב' הענינים הם אמת, שענין והמשכילים גו' ישנו לאחרי ביאת המשיח, וישנו גם קודם ביאת המשיח. ועד"ז מצינו ג"כ בענין יצי"מ (שעז"נ⁸ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות), ששלימות החירות דיצי"מ היתה בזמן קרי"ס, כמ"ש⁹ ויושע הוי' ביום ההוא גו', שיש ב' פירושים¹⁰ במ"ש¹¹ אז ישיר משה, פירוש הא' שקאי על שירת היים¹², ופירוש הב' שקאי על השירה שתהי' בגאולה העתידה, כמארז"ל¹³ שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה (ומ"ש

-
7) ראה שד"ח מערכת כללים מע' המ"ם כלל קסד.	1) דניאל יב, ג.
8) מיכה ז, טו.	2) ח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא בתניא
9) בשלח יד, ל.	אגה"ק סכ"ו (קמב, א).
10) ראה שער האמונה פכ"ט. פמ"ג.	3) כ"ה באגה"ק. ובוהר: ברחמי.
11) שם טו, א.	4) נדפסה בסוף ספר בן פורת יוסף (לר' יעקב יוסף מפולנאה). כש"ט (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.
12) ראה מכילתא ופרש"י עה"פ. וראה גם שמור"ר שבהערה 16.	5) שמור"ר פט"ו, לא.
13) סנהדרין צא, ב. מקומות שבהערה	6) בא יב, ב.
- הקודמת.

אז ישיר משה, הרי זה לפי שגואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון¹⁴. ועד"ז מצינו גם במ"ש¹⁵ ואני אשר עווןך וארנן לבוקר חסדך, שיש בזה ב' פירושים, פירוש הא' דקאי על לעתיד לבוא, ופירוש הב' דקאי על קריעת ים סוף, כדאיתא במדרש¹⁶ ואני אשר עווןך, לעתיד לבא, שנאמר¹⁷ הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת י-ה, וארנן לבוקר חסדך, אותו בוקר של יום הדין, שנאמר¹⁸ אמר שומר אתא בוקר וגם לילה. ד"א ואני אשר עווןך, אימתי, בשעה שעמדו ישראל על הים ואומרים שירה, שנאמר אז ישיר משה, ומה אמרו, עזי וזמרת י-ה¹⁹, וארנן לבוקר חסדך, אותו בוקר שהשקפת על מחנה מצרים, שנאמר²⁰ ויהי באשמורת הבוקר. והרי דוגמת החילוק שבין יצי"מ לגאולה העתידה (הן בעצם ענין הגאולה והן בענין השירה) כפי שהוא בגאולה העתידה גופא, הרי זה החילוק שבין ב' פירושים הנ"ל בפסוק והמשכילים יזהירו גו'.

ב) והנה בענין הגילויים דלעתיד לבוא כתיב²¹ הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד²², ויש בזה ב' פירושים, פירוש הא', שכל עילויים אלו הם במשיח עצמו²³, ופירוש הב', כמ"ש ראשוני מפרשי התנ"ך²⁴ דקאי על כל ישראל, שלעתיד לבוא יהיו כולם בבחינה זו. ונתבאר במאמרים דשנים הקודמות²⁵, שב' פירושים אלו מתאימים הם, כי הא גופא שהמעלות דישכיל גו' וגבה מאד יהיו בכל ישראל, הרי זה ע"י שמלך המשיח יהי' במעלות אלו, והוא יתן מעלות אלו לכל ישראל. וענין זה יהי' ע"י הלימוד שמשיח ילמד עם כל ישראל²⁶ פנימיות התורה²⁷, שהרי כל ההמשכות הן ע"י התורה, כמאמר²⁸ תלת קשרין מתקשראן דא בדא, ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה, סתים וגליא, ולכן, עי"ז שמשיח ילמד

14) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים (עה, ב). לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.
 15) תהלים נט, יז — הקאפיטל שאמירתו התחילה בי"א ניסן שנה זו (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).
 16) שמו"ר פכ"ג, ו.
 17) ישע"י יב, ב.
 18) שם כא, יב.
 19) בשלח טו, ב.
 20) שם יד, כד.
 21) ישע"י נב, יג.
 22) בכל הבא לקמן — ראה שער האמונה
 פניו ואילך.
 23) תיב"ע עה"פ. תנחומא תולדות יד (באבער — כ). זהר ח"א קפא, ב. וראה לקו"ת צו יז, א. אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' רסה ואילך). סה"מ תרל"ה ח"א ס"ע רסה ואילך. תרח"ץ ע' ר. ובכ"מ.
 24) רש"י, רד"ק ומצו"ד עה"פ.
 25) ד"ה הנה ישכיל עבדי דאחש"פ תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' קצח ואילך).
 26) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.
 27) ראה לקו"ת צו יז, א.
 28) ראה זהר ח"ג עג, א. וראה סה"מ הי"ש"ת ע' 61 בהערה.

עם כל ישראל פנימיות התורה, אזי יפעול בכל ישראל העילויים דישכיל ירום ונשא וגבה מאד.

והענין בזה, דהנה, בהכרח לומר שהתורה שילמד משיח עם ישראל היא פנימיות התורה, שהרי אמרו רז"ל²⁹ שכל התורה דעכשיו הבל היא לגבי תורתו של משיח, וא"כ, אי אפשר לומר שהלימוד דלעת"ל יהי' גליא דתורה. ועוד ראי', שהרי משיח ילמד עם כל ישראל, כולל גם משה רבינו והאבות (ובמ"א נזכרו גם הצדיקים שלפני האבות³⁰) שיקומו בתחה"מ, וכיון שביניהם ישנם כאלו שלמדו את כל התורה כולה (כדאיתא בגמרא³¹), א"כ, מה ילמד עמהם מלך המשיח. ועכצ"ל, שהלימוד דמשיח יהי' שיגלה להם פנימיות התורה, ועז"נ³² ישקני מנשיקות פיהו, שהו"ע טעמי תורה שיתגלו לעתיד. ועוד זאת, שגילוי זה יהי' באופן של ראי' שלמעלה מהשגה, דענין הראי' הוא הנחה היותר עמוקה שבנפש. וזהו גם שהלימוד דמשיח יהי' באופן של מלך נכידוע שמשיח נקרא רב וגם מלך³³, וכיון שעיקר ענינו הוא היותו מלך, הנה גם עיקר הלימוד שילמד עם ישראל יהי' באופן של מלך], כי, ענין המלכות הוא למעלה מהשגה, כמאמר³⁴ קבלו מלכותי ואח"כ קבלו גזירותי, ולכן, הנה הלימוד באופן של מלך הו"ע הראי' שלמעלה מהשגה. ובזה יובן גם שהענין שמשיח ילמד תורה את כל העם אינו בסתירה למ"ש³⁵ ולא ילמדו עוד איש את רעהו, כי, מ"ש ולא ילמדו גו' הו"ע אולפנא ולימוד בהבנה והשגה, ואילו מה שמשיח ילמד עם ישראל הו"ע של ראי' שלמעלה מהשגה.

וזהו גם ענין בקיעת הנהר לעתיד לבוא, דכשם שקיי"ס היתה הכנה למ"ת, שכדי שיוכל להיות הענין דמ"ת הי' צריך להיות תחילה קריעת הים, כמו"כ גם לגילוי פנימיות התורה שיתגלה ע"י מלכא משיחא יצטרך להיות תחילה בקיעת הנהר, שזוהי ההכנה לגילוי פנימיות התורה דלעתיד. וזהו מ"ש³⁶ בנהר יעברו ברגל, ועי"ז יהי' גילוי פנימיות התורה, עד אשר שם נשמחה בו³⁷, בו בעצמותו.

בתחילתו.

(33) סהמ"צ להצ"צ קי, ב ואילך. אוה"ת ענינים ע' ירד ואילך.
 (34) ראה מכילתא יתרו כ, ג.
 (35) ירמ"י לא, לג.
 (36) תהלים סו, ו. וראה שער האמונה פרק נב ואילך.
 (37) תהלים שם. וראה שער האמונה ספנ"ו.

(29) קה"ר פי"א, ח.

(30) ראה שער האמונה שם: גם מכל הדורות הראשוני' שלפני האבות.
 (31) מנחות צט, סע"ב. וראה הלי' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"א ס"ד.ה. פ"ב ס"ב ואילך. פ"ג ס"ז.
 (32) שה"ש א, ב ובפרש"י. אותיות דרבי עקיבא אות ז. ילקוט שמעוני ישעי' רמז תכט

ג) **ולהבין** בעומק יותר מעלת גילוי פנימיות התורה דלעת"ל שהוא ע"י הקדמת בקיעת הנהר, דלכאורה אינו מובן מה שאומרים שטעמי תורה לא נתגלו, ויתגלו לעת"ל דוקא, הרי גם עכשיו ישנו גילוי פנימיות התורה ע"י הרשב"י והאריז"ל והנשיאים שלאחריהם, וביותר אינו מובן ע"פ המבואר בזהר בכ"מ³⁸ בענין לימוד התורה בג"ע שכל הלימוד שם הוא בסודות ורזין דאורייתא, וא"כ מהו החידוש בגילוי פנימיות התורה שיתגלה לעתיד דוקא. ויובן בהקדם ביאור ענין הנהר, שבקיעתו היא ההכנה לגילוי פנימיות התורה דלעתיד.

והענין בזה, דהנה, בחי' הנהר בכחות הנפש הוא כח הבינה, דכשם שהנהר ראשיתו מהמעין, כך גם האורך ורוחב דבינה ראשיתו מנקודת החכמה, ומשם נמשך ומתפשט אורך ורוחב ההשגה דבינה. ובמ"א³⁹ מבואר שנהר הו"ע המחשבה, והיינו לפי שההשגה דבינה היא ע"י אותיות המחשבה דוקא. ומזה מובן, שהתפשטות והמשכת החכמה לנהר דבינה אינה באופן שנקודת החכמה עצמה כמו שהיא נמשכת ומתפשטת בבינה, אלא שהיא מתלבשת ומתעלמת בלבוש נפרד, כידוע שהמחשבה היא לבוש נפרד, שהרי לבוש המחשבה הוא באופן שאפשר ללבוש ולהפשיט מענין זה לענין אחר, וכמו"כ הוא גם בענין התלבשות הבינה באותיות המחשבה, שהשגה זו עצמה אפשר לחשוב גם באותיות אחרים, וא"כ מובן שהמשכת ההשגה באותיות המחשבה היא כפי שההשגה באה ונתלבשה בלבושים. ויתירה מזה, שגם הבינה עצמה היא לבוש בלבד לנקודת החכמה, שהרי נקודה זו אפשר לבאר גם בסברות אחרות, ומאחר שאפשר להפשיט את הנקודה מסברות אלו ולבארה בסברות אחרות, הרי מובן שההסברים דבינה הם מהות נפרד מנקודת החכמה, ועד שע"י ריבוי ההסברים יכול לומר סברות כאלו שאינם שייכים כלל אל הנקודה, שלכן צריך להיות נקודה בהיכלא⁴⁰, שע"י הנקודה נשמרת ההשגה שלא ילך בדרך עקלתון, ומזה מובן, שגם כאשר ישנה הנקודה השומרת את השגת הבינה, הרי הבינה היא מהות אחר מהחכמה, שהיא לבוש להחכמה ומעלמת עלי'.

ובזה יובן ג"כ מה שאנו רואים בענין המשכת המדות מהשכל, שאין המדות נמשכות מהשכל עצמו אלא ע"י ההתבוננות דוקא, דככל

39) לקו"ת צו יז, א. שה"ש יז, ג ואילך. המשך תרס"ו ע' יא. ובכ"מ.
40) זח"א ו, א. לקו"ת פ' ראה יח, ב.

38) ראה שער האמונה שם: כמבואר בזהר פ' שלח [קסט, א ואילך] במאמרים נעלמים דרב מתיבתא כו'.

שיתבונן יותר בריבוי הסברים ובריבוי אותיות המחשבה, הנה עי"ז יתעוררו המדות. והענין בזה, דלכאורה אינו מובן למה לא יתעוררו המדות מהשכל עצמו, דמאחר שהשכל הוא עילה למדות, היתה צריכה להיות התעוררות המדות מהשכל עצמו, דכאשר מבין בשכלו שהדבר הוא טוב אזי צריך להתעורר במדת האהבה והחסד לדבר זה, וכאשר מבין שהדבר לא טוב, אזי צריך להתעורר במדת הגבורה והפחד, ולמה צריך להתבוננות דוקא. אך הענין הוא, לפי ששכל ומדות הם ב' מהותים הפכיים זמ"ז, שהמוחין הם בקרירות והתיישבות, והמדות הם בהתפעלות התלהבות ורגש, ולהיותם ב' הפכים, הנה כל זמן שמאיר השכל אי אפשר להיות המדות, ורק ע"י ההתבוננות דבינה שהיא לבוש המעלים על נקודת החכמה, הנה אז דוקא אפשר שיהי' מציאות המדות. ולכן, הנה ככל שיתבונן יותר בריבוי ההסברים והאותיות אזי תהי' מציאות המדות יותר, כי, ככל שיתבונן יותר יהיו יותר העלמות על השכל, וככל שהשכל יתעלם יותר אזי תהי' מציאות המדות יותר.

ויובן ענין זה (שהבינה מעלמת על החכמה) מהמשל דמעייין ונהר, שאף שמציאות הנהר הוא מהמעייין, מ"מ, נביעת המעיין עצמו מוסתר ונעלם ע"י הנהר, וככל שהנהר יתפשט יותר לאורך ורוחב, יתעלם יותר המעיין. וכן הוא גם בהמשל דאב ואם (כידוע שחור"ב נקראים בשם אב ואם שמולידים את המדות), שטיפת מוח האב, עם היותה כח המוליד וכח ההיולי לכל רמ"ח האברים, וכדאיתא בתניא⁴ שגם התהוות הצפרנים ויניקתם היא מהטיפה, מ"מ, בציור רמ"ח אברי הגוף אין הטיפה ניכרת כלל, אלא היא בהעלם בהם, וכמו"כ הוא גם בהנמשל דחכמה ובינה, שהבינה מעלמת על החכמה.

ועוד זאת, שלא זו בלבד שהחכמה היא בהעלם בבינה, אלא שיש גם בחי' פנימית ועצמית בחכמה שלא נמשך כלל בבינה, והיינו, שההמשכה בבינה היא רק גילוי החכמה בלבד, אבל עצם החכמה הרי היא למעלה מהבינה ונשארת בהעלם, והוא בחי' סתימא דכל סתימין ושכל הנעלם מרעיון המחשבה. ועפ"ז צריך לומר שכך הוא גם במשל המשכת הנהר מהמעייין, שאין זה כמו שמובן בהשקפה ראשונה שכל מה שבמעייין יוצא ונובע בהנהר, אלא יש מה שנשאר במעיין בהעלם שלא בא לידי המשכה בנהר, והוא הנקרא מעייין חתום, והוא שרש נביעת המעיין עצמו

שהוא בבחי' ההעלם ממש. וכן הוא גם בהמשל דטיפת האב, שאין זה כמו שמובן בהשקפה ראשונה שכל מה שבטיפה נמשך ומתגשם ונצטייר בציור הולד בבטן האם, אלא נשאר אור וחיות רוחני שאינו בא בהגשמה בציור אברי הגוף, והוא בחי' המקיף דחי' יחידה כו'. ומזה מובן, שבכדי להגיע לעצם החכמה הרי זה דוקא ע"י הסרת העלם הנהר דבינה, שאז יכולים להגיע לעצם נקודת החכמה. וכן הוא בהמשל דמעייך, שבהסרת העלם הנהר יכולים להגיע עד בחינת מעייך חתום, וגם כשמגיעים בהמעייך הגלוי, הרי מצד עצמו (טרם שנמשך בנהר) הוא בחי' מים חיים.

ד) ולהבין זה בתוספת ביאור, הנה ידוע שחור"ב נקראים ראי' ושמיעה⁴², והרי אינו דומה שמיעה לראי'⁴³, והיינו, שגם כאשר שומע איזה דבר בכל פרטיו והדבר מצטייר אצלו, מ"מ, אין זה בדומה לראי', ולכן הנה כאשר שומע איזה דבר ומצטייר אצלו בכל פרטיו ואח"כ רואה את הדבר, הרי גם כאשר לא נתחדש אצלו מאומה בראיית הדבר, כי כל הפרטים מתאימים עם מה ששמע כו', מ"מ הרי הוא מתפעל ביותר ע"י הראי', והיינו לפי שאינו דומה שמיעה לראי'. וההפרש ביניהם, שבשמיעה הסדר הוא שבתחילה שומע את הפרטים, פרט אחרי פרט, ומזה יודע את הכלל. וכיון שהכלל בא אצלו ע"י הפרטים, לכן אינו תופס בעצם הכלל, כי אם כמו שהכלל נבנה מהפרטים, שאין זה הכלל עצמו. משא"כ בראי', הנה מיד בסקירה ראשונה הרי הוא תופס בכל הפרטים, והיינו שתופס בהכלל עצמו (לא כמו שנבנה מפרטים), ועד שתופס גם בעצם הדבר שלמעלה גם מבחינת כלל לפרטים. וזהו טעם ההתפעלות שנעשה ע"י הראי', דעם היות שגם מקודם ידע את כל הפרטים ע"י השמיעה, הנה ע"י הראי' נתחדש אצלו ידיעת העצם, שענין זה לא הי' אצלו בתחילה, ומזה היא ההתפעלות כו'.

ובזה יובן ג"כ מה שמצינו בלקו"ת⁴⁴ שהאריז"ל הי' מנמנם ומרחשין שפתיו וראה בפ' בלק ובלעם מה שהי' צריך לדבר ס' או פ' שנה⁴⁵. ולכאורה תמוה איך יכול לתפוס במחשבתו בשעה א' מה שצריך לדבר ס' או פ' שנה, דעם היות שהמחשבה היא נעלית מהדיבור, ומה

שעל המטה פרק א. וראה גם סה"מ תרל"ה שם (ע' רסט). תרח"ץ (שם ע' רא).
 (45) ראה הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א בסה"מ תשא' ע' 133. וראה סה"מ תרפ"ט ע' 108 הערה 18.

(42) ראה תו"א משפטים עה, א. המשך וככה תרל"ז פל"ג ופנ"ז (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תנט ואילך; ע' תקכג ואילך). סה"מ תשי"ג ע' נ.
 (43) ראה מכילתא יתרו יט, ט.
 (44) צו יז, ב — מפרי עץ חיים שער ק"ש

שבא במחשבה בסקירה אחת הנהגה בדיבור הרי זה מתפרט לכמה פרטים, אבל אעפ"כ, הרי המחשבה והדיבור הם בערך זל"ז, וכמו כלל ופרט, דעם היות שהכלל הוא נקודה אחת ואח"כ מתפרט לריבוי פרטים, מ"מ, הכלל והפרט הם בערך זה לזה, וככל שהפרטים יתרבו יותר, הרי זה ניכר גם בהכלל, שהכלל הוא יותר גדול, וכמו"כ הוא גם בענין המחור"ד שהם בערך זל"ז, אבל שיתפוס במחשבה בשעה א' מה שצריך לדבר ס' או פ' שנה הרי אין זה בערך כלל. אך הענין הוא, לפי שאצל האריז"ל ה' הגילוי בבחינת ראי', והיינו, דעם היות שלא היתה אצלו ראי' דנבואה, שהרי הראי' דנבואה היא רק בבחי' נו"ה⁴⁶, והאריז"ל השיג למעלה יותר, שזהו שחכם עדיף מנביא⁴⁷, ומזה מוכח שהיתה אצלו רק ראי' דהשגה בלבד, אך מ"מ הנהגה גם בראי' שמצד השגה יש ב' בחי'. בחי' הא' היא ראיית עין השכל שבאה לאחר נקודת התמצית, וכיון שבחי' זו באה מצד ההשגה, הרי היא שייכת לפרטי ההשגה, והיא כמעלת הכלל על הפרט. אך בחי' הב' היא הראי' דחכמה, שהו"ע ראיית העצם שלמעלה מבחי' הכלל. ואצל האריז"ל היתה בחי' ראי' דחכמה שהיא ראיית העצם, שבאין ערוך להשגה כלל.

וזהו ההפרש שבין ראי' לשמיעה שיש ביניהם בכללות ב' חילוקים. חילוק הא', שבשמיעה תופס את הדבר פרט אחרי פרט, ובראי' רואה הכל בסקירה אחת. וחילוק הב', שבראי' יש תוקף ההתפעלות בהדבר עד שיכול לבוא לידי כליון הנפש, משא"כ בשמיעה. וב' חילוקים אלו תלויים זה בזה, דכיון שבראי' הרי הוא תופס את העצם (שלכן תופס את הכל בסקירה אחת), לכן הנהגה עצם הדבר פועל גם על עצם נפשו, שעצם נפשו מתקשרת בעצם הדבר, עד שנכלה נפשו כו', משא"כ בשמיעה.

(ה) **ובזה** יובן מה שמשויח יגלה פנימיות התורה, אף שלכאורה יש גם עכשיו גילוי פנימיות התורה. דהנה, כללות ההפרש בין גליא דתורה לפנימיות התורה הוא, שגליא דתורה היא בהגבלה, וכנ"ל שהיו כאלו שלמדו את כל התורה כולה, להיותה בהגבלה, משא"כ בפנימיות התורה כתיב⁴⁸ ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, שהיא בלי גבול. ולכן, הנהגה כאשר פנימיות התורה באה ומתמצמת בלבושי השגה, שאז היא בהגבלה, אזי אינה אמיתית ענין פנימיות התורה, כי אם בכלל גליא דתורה,

(קכז, ב). סהמ"צ להצ"צ קעב, ב. המשך וככה תרל"ז פנ"ו (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקיח ואילן).

(48) איוב יא, ט.

(46) שער רוה"ק להאריז"ל דרוש א (יא, ב — בהוצאת אה"ק, תשמ"ה). ובכ"מ.

(47) ב"ב יב, א. וראה תניא אגה"ק סי"ט

אלא שהיא הפנימיות של הגליא. וזהו ענין פנימיות התורה, שהלשון פנימיות מורה שהיא פנימיות של החיצוניות, ולכן ישנה גם כמו שהיא בהחיצוניות, ובכללות הו"ע התגלות פנימיות התורה כמו שהיא בהשגה. אך ההתחדשות דמשיח היא שיגלה אמינית פנימיות התורה כמו שהיא בל"ג, בבחי' ראי' דחכמה, ולמעלה יותר, בבחי' ראי' מוחשית. וגילוי זה יהי' ע"י בקיעת הנהר, וכנ"ל דכשם שההכנה למ"ת היתה ע"י בקיעת הים, הנה כמו"כ ההכנה לגילוי פנימיות התורה שיתגלה לעתיד, תהי' ע"י בקיעת הנהר, שהו"ע ההעלם דבינה. והיינו, שעכשיו שהיתה רק בקיעת הים, והנהר נשאר עומד במקומו, הרי ישנו העלם הנהר שהוא הגבלת ההשגה. והגם שאצל האריז"ל הי' הגילוי בבחי' ראי' דחכמה כנ"ל, הרי גילוי זה לא הי' אצל כל ישראל, כי אם רק אצל האריז"ל כו', וגם אצלו לא הי' זה סדר קבוע, אך לעת"ל, הנה ע"י בקיעת הנהר, יהי' הגילוי אצל כל ישראל בבחי' ראי' עד לראי' מוחשית. וזהו ג"כ מה שעכשיו הוא בחי' אירוסין ולעתיד יהי' בחי' נישואין, כי, ענין נישואין הוא המשכת הטיפה, היינו המשכת הפנימיות והעצם, שזהו שמישח יגלה פנימיות אבא שהיא פנימיות עתיק⁴⁹, ועד לבחי' פנימיות עתיק כמו שהוא במקומו⁵⁰. וזהו בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו, שע"י בקיעת הנהר יהי' נשמחה בו, בו בעצמותו.

והנה ידוע בענין כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שכל הגילויים דלעתיד התחילו כבר בשעת יצי"מ⁵¹. ומזה מובן, שבשעת קי"ס היתה כבר בהעלם גם בקיעת הנהר דלעתיד, וכדאיתא במכילתא⁵² שבשעת קי"ס נבקעו כל המימות שבעולם. וטעם הדבר, לפי שכל המדריגות דסדר ההשתלשלות קשורים זה בזה, שזהו"ע השתלשלות מלשון שלשלת⁵³, שגם טבעת התחתונה יש לה שייכות עם טבעת היותר עליונה, ולכן, כשנעשה שינוי בבחינה היותר תחתונה, הנה מצד זה נעשה שינוי בכל סדר ההשתלשלות עד לבחינה היותר עליונה. ומזה מובן, שכאשר נעשה ענין של בקיעה, הסרת ההעלם, בבחי' היותר תחתונה (בקיעת הים), הרי זה קשור גם עם הסרת ההעלם בבחי' היותר עליונה (בקיעת הנהר).

50) ראה המשך תרס"ו ע' צה ואילך. סה"מ תרצ"ו ע' 9.
51) ראה סה"מ תש"ח ע' 164.
52) בשלח יד, כא.
53) לקר"ת ברכה צה, ב. ובכ"מ.

49) ראה פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. רמ"ז לזהר ח"ג רעו, ב. וראה ד"ה והי' ביום ההוא דאחש"פ תשכ"ב (סה"מ תשכ"ב ס"ע רכו ואילך).

והענין בזה, דהנה, כללות סדר ההשתלשלות ממדריגה למדריגה הוא ע"י צמצום. ויובן זה ע"ד דוגמא מכחות הנפש, החל מהכח היותר עליון שהוא כח הרצון, שבא ע"י צמצום. דהנה, אף שגדלה מעלת הרצון, מ"מ, אין זה באופן שהרצון הוא העצם ואין למעלה ממנו, שהרי אנו רואים שיש שינויים ברצון, שלפעמים רוצה בדבר זה ולפעמים רוצה דבר הפכי, ועד שגם ברצון עצמי ורצון טבעי יש ג"כ שינויים, וכמו באהבת האב אל הבן, שלפעמים כובש רצונו ואהבתו, וכמו באברהם אבינו שכבש את רחמיו מעל בן יחידו לעשות רצונך⁵⁴, ומזה מובן שהרצון אינו עצם הנפש. אך לאידך גיסא, הרי ידוע⁵⁵ (ונתבאר ג"כ במאמרים הקודמים⁵⁶) שהרצון אינו מציאות לעצמו כמו שאר הכחות, אלא הוא מרוצת והמשכת הנפש. ולכן הנה לאחרי סילוק הנפש מהרצון לא נשאר ממנו מאומה, לפי שכל מציאותו הוא מרוצת הנפש. אך מ"מ אין הכוונה שהנפש עצמו נמשך בהרצון, שהרי הרצון אינו העצם כנ"ל, כי אם, שבחינה היותר תחתונה שבנפש מתצמצמת ומתלבשת בהרצון. וכמו"כ גם ההמשכה מרצון לשכל היא ע"י צמצום, שהרי אנו רואים דכאשר הרצון הוא בתקפו אינו שייך לשכל כלל, ולאידך גיסא הרי אמרו⁵⁷ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ, שע"י הרצון יצליח יותר בהשגת השכל, ומזה מובן שאופן ההמשכה מרצון לשכל הוא ג"כ ע"י צמצום. וכן הוא גם אופן ההמשכה משכל למדות, שלהיותם ב' מהותים הפכים, שהשכל הוא בקרירות ומנוחה והמדות הם בהתפעלות ותנועה (כנ"ל), הנה המשכת השכל למדות הוא ע"י צמצום. וכן הוא גם אופן המשכת המדות לדיבור (שהרי המחשבה ודיבור הם לבושי השכל והמדות, ובפרטיות הנה הדיבור הוא לבוש להמדות), שכאשר המדות הם בתקפם אזי אינו יכול לדבר כלל, ומכ"ש שאינו יכול לדבר דיבור מסודר (וגם אינו יכול לחשוב מחשבה מסודרה), ומזה מובן שהמשכת המדות לדיבור היא ע"י צמצום. וכמו"כ יובן גם למעלה, שהמשכות דסדר השתלשלות ממדריגה למדריגה הם ע"י צמצום. ובכללות ישנם ג' פרסאות, הפרסא שבין הכתר לחכמה, שהו"ע הקרום שעל המוח, הפרסא שבין המוחין להמדות, שהו"ע מיצר הגרון, והפרסא שבין ז"א למלכות, שהו"ע מיצר החזה.

(56) ד"ה בלילה ההוא פ"ד (תו"מ חכ"ז ע')

(55) המשך תער"ב ח"א ע' פו ואילך. ח"ב

(57) ע"ז יט, א.

(54) תפלת השחר.

ע' אקנו ואילך.

והנה ענין קי"ס הוא בקיעת מיצר החזה, שהרי ים הו"ע המלכות כידוע, וקי"ס הוא בקיעת ההעלם דמלכות, ומצד בקיעה הלזו האיר עלמא דאתכסיא בעלמא דאתגליא, ועלמא דאתגליא נתעלה בעלמא דאתכסיא. אמנם, להיות שכל המדריגות דהשתלשלות קשורים זה בזה, וע"י השינוי בבחינה היותר תחתונה נעשה שינוי גם בבחינה היותר עליונה, לכן הנה בקי"ס הי' בהעלם גם בקיעת הפרסאות היותר עליונות, דזהו שנבקעו כל המימות שבעולם, אלא שכל זה הי' בהעלם, ומה שהי' בגילוי הרי זה רק בקיעת ההעלם דמלכות, ואילו העלם הנהר נשאר במקומו, ולכן הי' אז גילוי הארה בלבד, וגם זה גופא הי' רק לפי שעה, אמנם בפנימיות ובהעלם הי' בזה גם בקיעת הנהר דלעתיד, אלא שעכשיו הוא בהעלם עדיין, ולעתיד יהי' זה בגילוי.

(ז) **והנה** ידוע שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו עכשיו⁵⁸. ולכן, גם גילוי פנימיות התורה שיתגלה ע"י מלך המשיח, הנה ההתחלה בזה צריכה להיות עכשיו. וזהו ענין ב' הפירושים במ"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע גו', פירוש המדרש שקאי על גילוי פנימיות התורה שיהי' לעתיד, ופירוש הזהר דקאי על גילוי פנימיות התורה עכשיו שהיא הכנה לגילוי פנימיות התורה דלעתיד. וזהו ג"כ ענין ב' הפירושים במ"ש ואני אשיר עוזך גו', פירוש הא' דקאי על שירת הים מצד הגילוי דקי"ס⁵⁹, ופירוש הב' דקאי על השירה שמצד הגילוי דלעת"ל. ומ"מ יש חילוק ביניהם, וכנ"ל שגילוי פנימיות התורה עכשיו הי"ז עדיין כמו שהוא בכלל נגלה דתורה, ועיקר גילוי פנימיות התורה ממש יהי' לעת"ל. וענין זה מרומז בפסוק עזי וזמרת י"ה (שהובא במדרש בפירוש הפסוק ואני אשיר עוזך גו'). דהנה, עזי קאי על התורה שנקראת עוז ותושי⁶⁰, עוז לנפש האלקית ותושי' לנפש הבהמית⁶¹, שקאי בעיקר על נגלה דתורה, וי"ה, שהו"ע הנסתר⁶², קאי על פנימיות התורה, נסתרות שבתורה. וזהו תוכן פירוש המדרש בפסוק ואני אשיר עוזך גו', שזהו"ע דעזי וזמרת י"ה, היינו, שבזה נכלל לא רק ענין העוז (עוזך) שבנגלה דתורה, אלא גם הענין די"ה שבנסתר דתורה. אמנם, בשירת הים הי' גם הנסתר דתורה (י"ה) כמו

58) תניא רפ"ז.

59) בזכרון אחדים: שאז הותחל כבר ענין בקיעת הנהר דלעתיד, ומאז הותחל גילוי פנימיות התורה בהאופן כמו שהוא עכשיו.
60) מכילתא בשלח טו, ב. ויק"ר פל"א,

ה. סנהדרין כו, ב.

61) ראה תו"א יתרו סו, סע"א ואילך. הוספות קט, א ואילך.
62) נצבים כט, כח. תקו"ז תיקון י. לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

שהוא בכלל נגלה דתורה (עוזך). ועיקר ושלימות הגילוי דנסתר דתורה ממש הוא בהשירה דלעתיד לבוא, שאף שגם אז יהי' הגילוי דנגלה דתורה, שזהו"ע שתשבי יתרץ קושיות ואיבעיות⁶³ (נוסף על הלימוד דנגלה דתורה לכל אלה שעדיין לא השלימו זאת), מ"מ, עיקר הלימוד שילמד משיח את כל העם יהי' פנימיות התורה, שזהו"ע די"ה, בחי' הנסתרות, ולא כמו שהוא בכלל נגלה דתורה, בהגבלת לכושי ההשגה דבינה, אלא באופן של ראי' דחכמה, שזהו אמיתית הבל"ג שבפנימיות התורה. ויש לומר בדרך אפשר, שהגילוי דראי' שהי' אצל האריז"ל (כנ"ל ס"ד) הוא אותו הגילוי שיהי' לעתיד, אלא שאז הי' רק אצל האריז"ל ולפי שעה בלבד, וההתחדשות דלעתיד היא שכל ישראל יהיו בבחינה זו בסדר קבוע, שזהו מ"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

(63) תויו"ט סוף מס' עדיות. של"ה חלק תושבע"פ כלל אות תי"ו (תט, א). והוא ע"פ זח"ג כח, א. ועייג"כ ערוך השלם בערכו.